

ITÄ-SUOMEN HOVIOIKEUS

Kuopio 5.4.2016
Nro 36

Oikeusministeriölle

Viite: Oikeusministeriön lausuntopyyntö 22.2.2016, OM 1/61/2014

Asia: Lausunto tutkintavankeuden vaihtoehtoja ja järjestämistä koskevasta mietinnöstä.

Pyydettyinä lausuntona hovioikeus esittää seuraavan.

Tutkintavankeuden vaihtoehdot

Tutkintavankeudella puututaan voimakkaasti perustuslaissa ja ihmisoikeussopimuksessa keskeisenä perus- ja ihmisoikeutena suojattuun henkilökohtaiseen vapauteen. Sen vuoksi hovioikeus pitää työryhmän tavoin kannatettavana pyrkimystä löytää tutkintavankeudelle sellaisia vaihtoehtoisia pakkokeinoja, joilla päästään samoihin tavoitteisiin kuin vangitsemisella ja vangittuna pitämisellä. Hovioikeus katsoo kuitenkin tarpeelliseksi kiinnittää huomiota seuraaviin seikkoihin.

Mietinnössä esitettyjen lakiehdotusten mukaan tehostettua matkustuskieltoa ja tutkinta-arestia käytettäisiin vangitsemisen tai vangittuna pitämisen vaihtoehtona silloin, kun rikoksesta epäillyn tai tuomitun henkilökohtaisten olosuhteiden tai muiden seikkojen perusteella pakkokeinon on katsottu olevan tarpeen paon estämiseksi, todisteiden hävittämisen ja sotkemisen tai todistelutarkoituksessa kuultavien henkilöiden painostamisen estämiseksi taikka rikollisen toiminnan jatkamisen estämiseksi ja pakkokeinolain 5 luvun 1 a §:ssä tarkoitettun matkustuskiellon on katsottu olevan riittämätön pakkokeino. Tällainen estävä vaikutus saavutettaisiin erityisesti velvoittamalla tehostettuun matkustuskieltoon tai arestiin määrätty henkilö pysymään osan vuorokaudesta asunnossaan sekä valvomalla velvoitteen täyttämistä teknisesti. Edellytyksenä tehostettuun matkustuskieltoon tai tutkinta-arestiin määräämiselle on toisaalta, että pakkokeinon kohteen henkilökohtaisten olosuhteiden ja muiden seikkojen perusteella voidaan pitää todennäköisenä, että henkilö noudattaa hänelle asetettavia määräyksiä ja velvollisuuksia. Hovioikeus toteaa, että edellä mainitut edellytykset ovat sillä tavoin ristiriidassa keskenään, että ehdotettujen uusien pakko-

keinojen käyttöala näyttäisi jäävän hyvin rajalliseksi. Ehdotuksessa mainittua velvoitetta ja sen teknistä valvontaa ei useinkaan voida pitää riittävinä välineinä sellaisen estävän vaikutuksen saavuttamiseksi, jota ehdotetuilla pakkokeinoilla tavoitellaan.

Ehdotetun 12 c §:n 1 momentin mukaan ratkaisusta, jolla tutkinta-aresti määrätään, on käytävä ilmi muun ohessa tutkinta-arestiin määrätyle asetetut määräykset ja velvollisuudet. Mietinnöstä ei ilmene, millaisia velvollisuuksia ja määräyksiä tuomioistuin voi tutkinta-arestiin määrätyle asettaa ja miten niiden noudattamista valvotaan. Määräysten ja velvollisuuksien rajoittamattomuus voi johtaa epätarkoituksenmukaisten tai kohtuuttomien määräysten tai velvollisuuksien asettamiseen ja on sen vuoksi tutkinta-arestiin määrätyn oikeusturvan kannalta ongelmallista. Määräysten ja ehtojen rajoittamattomuus voi muodostua ongelmalliseksi myös tutkinta-arestiin määrätyle henkilöiden yhdenvertaisuuden kannalta.

Ehdotetun 13 §:n mukaan tuomioistuimen on vähennettävä tuomittavasta määrääkäsistä vankeusrangaistuksesta vapauden rajoittamista vastaava aika siten, että kaksi vuorokautta tehostetussa matkustuskiellossa tai tutkinta-arestissa vastaa yhtä päivää vankeutta tai se on katsottava rangaistuksen täydeksi suorituksesi. Näin ollen ehdottomaan vankeusrangaistukseen tuomittu ja tutkinta-arestiin tai tehostettuun matkustuskieltoon määrätyle henkilö kärsii tuomitun rangaistuksensa tosiasiasa osaksi vankilassa ja osaksi asunnossaan tai jopa kokonaisuudessaan asunnossaan. Tämä seikka yhdessä vangittavaksi vaaditun, tutkintavangin tai tuomitun näkökulmasta edullisena pidettävän muuntosuhteen (2:1) kanssa voi johtaa vankeusrangaistukseen tuomitujen eriarvoiseen kohteluun.

Selvitys, joka tuomioistuimen on ehdotetun 1 a §:n 3 momentin sekä 12 a §:n 3 momentin mukaan otettava huomioon ehdotettujen pakkokeinojen määräämistä harkitessaan, tulisi olemaan yksin vangittavaksi vaaditun, tutkintavangin tai tuomitun esittäjä, mikä voi vaikeuttaa pakkokeinon soveltumisen arviointia. Selvityksen esittäminen aiheuttaa myös lisäkustannuksia, koska vangittavaksi vaaditun, tutkintavangin tai tuomitun avustajalla tai puolustajalla on oikeus palkkioon selvityksen vaatimasta työstä.

Hovioikeus kiinnittää vielä huomiota siihen, että niiden kuluerien lisäksi, jotka on mainittu edellisessä kappaleessa ja mietinnön sivuilla 66 ja 67, ehdotetut uudet pakkokeinot tulevat todennäköisesti lisäämään kustannuksia myös lisääntyvien vangitsemisasioiden uudelleen käsittelyjen ja kanteluiden vuoksi.

Poliisin tiloissa säilytettävien tutkintavankien määrän vähentäminen

Hovioikeus pitää mietinnön sivuilta 18-19 ilmenevät valvontaelinten huomautuksen huomioon ottaen kannatettavana työryhmän ohjausryhmän asettamaa tavoitetta, että tutkintavankien säilyttämisestä poliisin tiloissa luovutaan tulevaisuudessa lähes kokonaan. Mietinnössä esitetyt ehdotukset ovat perusteltuja ja hyväksyttäviä.

Lausunnon valmistelu ja käsittely hovioikeudessa

Lausunnon ovat valmistelleet hovioikeudenneuvokset Jukka Soininen, Tuulikki Räsänen ja Tiina Kiviranta sekä määräaikainen viskaali Harri Tuhkanen.

Presidentti



Pertti Nieminen

Kansliapäällikkö



Olli Hyvärinen